

Лариса Корміна

*Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк)***МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНИХ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ У НАВЧАННІ: ЕМОЦІЙНО-ОСОБИСТІСНИЙ АСПЕКТ¹**

Формування світоглядних знань студентів є важливою соціально-педагогічною проблемою. Усвідомлення викладачами ВНЗ особливостей, причин і факторів, які впливають на вироблення світоглядних знань студентів, забезпечить повноцінну реалізацію науково-методичних основ їхнього формування.

Мета статті – обґрунтувати важливість впливу особистісно-ціннісного ставлення до знань на формування і спрямованість світоглядних знань студентів.

Визначено, що методика викладання навчальних дисциплін має забезпечити кожному студенту статус суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності, що зумовлює стійкий пізнавальний інтерес і високу емоційно-вольову схильність до розгляду світоглядних проблем, сприяти формуванню у них позитивного емоційного ставлення до об'єктивно-істинного знання та адекватних його оцінок. Охарактеризовано показники емоційно-ціннісного критерію визначення рівня сформованості світоглядних знань студентів.

Ключові слова: світогляд, світоглядні знання, студенти, навчально-пізнавальна діяльність, емоційне ставлення до знань.

Постановка наукової проблеми та її значення. Студентський вік є вагомим етапом у світоглядному становленні індивіда. У студентському віці завершується формування світогляду особистості, вона визначається у своєму світовідчутті, світосприйманні, в цілому у світоставленні. Тому актуальним завданням вищої школи є формування світогляду майбутнього фахівця, який відповідає сучасній добі культурно-історичного розвитку, що виводить на перший план необхідність оновлення змісту знань як його базового елемента. Вирішення даної проблеми сприятиме процесу світоглядного становлення молоді людини, яка живе в умовах багатфакторного світоглядного впливу, існування різних світоглядних систем, плюралістичних ціннісних орієнтирів та має право на вільний вибір світоглядних поглядів, на вироблення власної філософії світорозуміння.

Аналіз наукових досліджень цієї проблеми. На сьогодні існує чималий філософський доробок у дослідженні процесу формування знань як складової частини світогляду особистості. Серед філософів над нею плідно працювали Р.А. Арцішевський, В.Г. Афанасьєв, В.П. Іванов, Є.В. Осічнюк, Л.В. Скворцов, В.Ф. Черноволенко, В.І. Шинкарук та ін. Аналізуючи структуру світогляду, вчені вказують на її складність, взаємопов'язаність основних елементів, базовим серед яких є пізнавальний [1; 2; 5]. Розгляд процесу формування світоглядних знань як результату внутрішньоособистісного розвитку людини, визначення їх місця у світоглядному становленні особистості, аналіз психологічних закономірностей утворення світоглядних знань на різних вікових етапах так чи інакше присутні у дослідженнях психологів Л.С. Виготського, Л.І. Божович, Г.Є. Залеського, Д. Б. Ельконіна, С.Л. Рубінштейна, П.Р. Чамати та ін. Педагогіка розглядає дану проблему переважно з практичного погляду, аналізуючи змістові, структурні і методичні основи процесу. Слід відзначити праці видатних педагогів П.П. Блонського, А. Дістервега, Я.А. Коменського, А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського, К.Д. Ушинського. Різні аспекти вивчення названої педагогічної проблеми, які мають важливе значення для розробки і вдосконалення методики формування світоглядних знань особистості, виявлено в працях І.Д. Беха, Н.М. Буринської, С.У. Гончаренка, І.О. Зимньої, І.А. Зязюна, В. Р. Ільченко, В.М. Максимової, Л.В. Никонорової, Н.Г. Ничкало, Е.Л. Носенко, В.Ф. Паламарчук, І.В. Сисоєнка, А.В. Степанюка, І.Ф. Харламова.

Вважаємо обґрунтованою і важливою думку, що світогляд - це не лише форма теоретичної самосвідомості, але й особливий, духовно-практичний спосіб ставлення людини до світу [4]. Відтак правомірним є твердження, що процес формування світоглядних знань

передбачає особистісне освоєння знання – переведення його із об'єктивної форми у суб'єктивну діяльну здатність людини [5].

Мета статті – обґрунтувати важливість впливу особистісно-ціннісного ставлення до знань на формування і спрямованість світоглядних знань студентів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Навчання у вищій школі формує широкий погляд на світ, породжує нові інтереси, виховує здатність особистості аналізувати, оцінювати власну діяльність. Навчальна діяльність є провідною у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців.

Навчальна діяльність у студентському віці характеризується:

- зміною та ускладненням розумової діяльності, а саме: усвідомленням її мети, розвитком мотивації до самостійної творчої праці, розвитком інтересів теоретико-пізнавальної спрямованості;

- вдосконаленням мислення, пам'яті, уваги, уяви;

- розвитком соціальної самосвідомості студента, розширенням світу його соціальних зв'язків і відносин;

- глибоким і критичним пізнанням себе, своїх здібностей і можливостей;

- формуванням власного ідеалу людського “Я”.

Ми стверджуємо, що у процесі навчальної діяльності студентів формуються: а) пізнавальні основи світоглядних знань, якими є засвоєння значної за обсягом суми наукових знань і розвиток науково-теоретичного мислення, без чого неможливим стає об'єднання знань в єдину систему; б) емоційно-особистісні основи світоглядних знань, оскільки останні є не просто логічною системою, а системою знань, яка виражає ставлення особистості до світу, її головні ціннісні орієнтації.

Однак недостатньо визначити світоглядний аспект змісту і структури знань, оволодіння якими впливає на формування світогляду студентів. Необхідно враховувати й те, що інтеграція світоглядних знань у кінцевому результаті відбувається у свідомості й діяльності особистості та має індивідуальний характер.

У загальному вигляді процес формування світоглядних знань студентів, на наш погляд, здійснюється у такій послідовності: суб'єкт-предмет (об'єкт) - ставлення - діяльність - світоглядне знання, де суб'єктом виступає студент, а предметом - наукові знання, з якими він взаємодіє. Наявність суб'єкта і предмета самі по собі не забезпечують їхню взаємодію. Вона між ними відбувається лише тоді, коли у суб'єкта виникає певне ставлення до предмета, який у цьому разі стає об'єктом. Об'єктом, з яким індивід взаємодіє, стають ті знання, які відповідають таким вимогам: відповідність предмета ціннісним орієнтаціям студента, які сформувалися раніше і можуть бути виявом загальних настанов сім'ї, школи, суспільства тощо; наявність новизни змісту і здатність його викликати у студента зацікавленість, пізнавальний та професійний інтерес; посиленість предмета для студента, тобто відповідність предмета тому досвіду, яким студент володіє.

Отже, ставлення до предмета формується у студента на основі пізнавальних, життєвих та професійних потреб, для розв'язання яких він вступає в контакт з предметом, роблячи його об'єктом свого впливу і підпорядковуючи власним інтересам, визначаючи його індивідуально-особистісну значущість. Це ставлення і є першоосновою діяльності.

Діяльність передбачає пізнання і перебудову об'єкта, а також оцінку його та вимагає активізації інтелектуальної, мотиваційної, емоційної сфер особистості. Реконструйоване та світоглядно інтерпретоване знання стає складовою частиною цілісної системи світоглядних знань студента. Здійснюючи трансформаційну діяльність, студент водночас змінює і себе. Відбувається перетворення соціального досвіду в особистісний, що сприяє процесу самотворення особистості, її світоглядному становленню. Діяльність студента розгортається у трьох напрямках:

- 1) студент сприймає і засвоює зовнішній світ за посередництвом знань;

2) у процесі життєдіяльності студент також впливає на зовнішній світ, мобілізуючи цілий арсенал своїх якостей і функцій, що стосуються розумової, вольової, емоційної сфер; забезпечує свої потреби та самовдосконалюється;

3) індивід визначає своє ставлення до всього, з чим стикається - до природи, суспільства, соціальних інститутів, до окремих людей, до самого себе - і таким чином формує стійку систему власних поглядів, переконань, звичок.

Отже, засвоєння предмета, вплив на нього і формування ставлення до нього складають зміст світоглядної діяльності студента.

Формування цілісної системи світоглядних знань сучасного студента передбачає створення такої системи, яка являє собою сукупність філософськи осмислених, обґрунтованих, узагальнених знань про природу, суспільство, людину, Всесвіт, у центрі якої знаходиться сам студент, особистісне "Я". Саме доповнення системи особистісним "Я" робить її педагогічною, формуючою, оскільки забезпечує усвідомлення кожною людиною свого місця і ролі в усіх компонентах даної системи. Відсутність особистісного "Я" знеособлює світоглядну систему, яка є свідченням індивідуально-діяльнісного ствердження людини у світі.

В основі нашого підходу лежить розуміння необхідності створення таких умов навчання і виховання, які дозволяли б вивести студента на світоглядний рівень професійно-ціннісних орієнтацій, підвели б його до усвідомлення необхідності сформувати цілісну, достатньо несуперечливу систему світоглядних знань. Формування дієвих світоглядних знань студентів залежить не лише від визначення їх змісту, а й від застосовуваних викладачем продуктивних технологій навчання. І перш за все, це забезпечення кожному студенту статусу суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності і спілкування.

У процесі формування світоглядних знань студентів слід враховувати кілька важливих характеристик студента як діяльної істоти. По-перше, студент є носієм певного набутого раніше досвіду та сформованих особистісних світоглядних установок, поглядів. Крім того, кожний студент має індивідуальні особливості (вольові якості, темперамент тощо). Ефективність формування світоглядних знань студента значною мірою залежить від того, наскільки точно враховано його досвід та здатність (інтелектуальну, емоційно-вольову) сприймати пропоновані світоглядні істини. По-друге, формування світоглядних знань студента супроводжується його активною оціночною діяльністю, яка змушує його постійно знаходитися у стані "внутрішнього діалогу" з оточуючими його людьми, з самим собою, з усім світом, з людством в цілому, як з носієм того знання, яким він прагне оволодіти. По-третє, формування світоглядних знань особистості передбачає активізацію інтелектуальної, мотиваційної, духовної, емоційної, дієво-практичної сфер особистості. Жодна з них не повинна випадати з поля зору викладача. Орієнтація переважно на інтелектуальний аспект діяльності студента спричиняє малорезультативність процесу формування світоглядних знань особистості. Нарешті, у процесі засвоєння світоглядних знань студент виявляє себе як цілісна особистість, хоча часто й суперечлива та непередбачувана.

Аналіз діяльності студентів на заняттях дає нам підстави виділити такі види позиції студентів стосовно отримуваних знань, які при однаковому їх змісті зумовлюють різний рівень сформованості світоглядних знань особистості: активна; суперечливо-невизначена; пасивна; зовні пасивна, але внутрішньо діяльна.

Активна позиція студента виявляється в його діяльному ставленні до змісту питань, які обговорюються на занятті, в причетності до того, що на ньому відбувається, сприяючи тим самим свідомому засвоєнню студентом світоглядних ідей, ґрунтовному оволодінню світоглядними поняттями, розвитку його інтелектуальних здібностей, емоційної чутливості.

Суперечливо-невизначена позиція студента характеризується непослідовністю, ситуативністю у ставленні до світоглядного змісту знань, що створює можливість для співіснування у світогляді студента несумісних знань, поглядів, переконань.

Пасивна позиція студента полягає в байдужому ставленні його до світоглядного змісту навчального матеріалу, у прийнятті тієї чи іншої системи знань без внутрішньої критичності,

власного аналізу. Це часто призводить до нав'язування поглядів, які суперечать світоглядним установкам студента, до домінування у складі засвоєних особистістю знань їх інформативного компоненту, що утруднює набуття знаннями статусу світоглядних.

Студент, який виявляє зовні пасивну позицію, але якому властива внутрішня робота думки, за наявності певних умов (наприклад, коли його невисловлена думка підтверджується, коли долається сумнів, суперечність) може утвердити себе як активна діяльна особистість.

У ході здійснення дослідження ми вивчали досвід викладачів, що дозволило нам виявити ефективні методи і прийоми їхньої роботи, які забезпечують активізацію позиції студентів у процесі формування їх світоглядних знань. Серед них варто назвати такі:

- формулювання та розв'язання проблем, які мобілізують студентів на пізнавально-наукову діяльність, пов'язану з аналізом, встановленням причинно-наслідкових зв'язків, систематизацією і узагальненням отриманих знань;

- створення ситуацій, які вимагають зіставлення життєвих уявлень студентів з науковими фактами, найновішими даними наук;

- розв'язання завдань, які потребують використання життєво-практичного та теоретичного досвіду особистості;

- спонукання студентів до порівняння суперечливих фактів, явищ, до висунення припущень, формулювання світоглядних висновків та узагальнень, до власної постановки питань;

- організація пізнавальних завдань, які спонукають студентів до висловлення особистого ставлення до обговорюваних питань та вимагають від них необхідності й уміння зробити самостійний обґрунтований висновок власної світоглядної позиції;

- розгляд альтернативних розв'язків конкретної світоглядної проблеми з необхідністю самостійного вибору оптимального рішення;

- використання елементів дискусії та дискусійних методів, які спонукають студента до застосування особистісних світоглядних знань для обстоювання власних поглядів, переконань.

Дієвість названих методів і прийомів є очевидною, оскільки їх використання стимулює внутрішню роботу думки студентів, що є передумовою пізнавального інтересу особистості до світоглядних проблем.

Одне із важливих завдань викладача полягає у виробленні у студентів емоційного ставлення до світоглядних ідей, істин. Викладач, який усвідомлює, що емоції є важливим чинником процесу формування світоглядних знань особистості, досягає вагоміших результатів. Адже саме з чуттєвого ставлення починається оцінка студентами предмета пізнання, змісту отримуваних знань. Оскільки світоглядне знання не претендує на самозавершеність, приховує в собі деяку невизначеність, можливість доповнення, то саме завдяки оцінкам і ціннісним установкам вироблювані на ґрунті знання образ світу й самообраз людини коригуються і трансформуються в межах світогляду. Світоглядні знання - це перш за все оціночні знання, тобто такі, які характеризують особистісне значення матеріалу, який вивчається і тієї дійсності, яка в ньому відображена. Атмосфера доброзичливості, психологічної свободи студента стимулює у нього бажання мислити, сприяє виникненню переживань і почуттів, що й активізує формування світоглядних знань особистості.

Виділяємо такі способи створення педагогічних умов, за яких у студентів виникає певне емоційно-оцінне ставлення до отримуваних знань:

- висока змістова інформативність та новизна матеріалу, який вивчається;
- використання яскравих прикладів, фактів для ілюстрації теоретичних положень;
- використання відомостей із біографій видатних осіб у змісті заняття;
- застосування у навчанні таких моделей знання як парадоксальні вправи, алогічні, нестандартні завдання, жарти, вірші тощо;
- створення проблемно-пізнавальних ситуацій;
- застосування евристично-пошукових та дослідницьких прийомів навчальної роботи;

- застосування у навчанні ігрового моделювання;
- різноманітність форм навчальної діяльності, які стимулюють роботу не лише науково-теоретичного, а й образно-емоційного мислення студентів та їх постійне оновлення;
- застосування прийомів оціночного аналізу явищ, ситуацій, з допомогою яких здійснюється використання наукових знань і фіксованого в них досвіду для з'ясування ціннісного значення явищ, ситуацій, подій;
- використання засобів актуалізації особистісних цінностей, які допомагають створити умови для рефлексії власної системи цінностей, яким людина віддає перевагу в актах внутрішнього вибору;
- застосування прийому персоніфікації.

Є всі підстави стверджувати, що доцільним є використання у навчальному процесі різних методів активної самостійної діяльності студентів, які стимулюють особистісне ставлення до матеріалу заняття, привчають їх до самостійної оцінки явищ, обґрунтування своїх знань, поглядів, думок, дають можливість особистості духовно розвиватися і світоглядно визначитися. Разом з тим неадекватно вибрані методи навчання можуть викривити об'єктивну картину світу і його пізнання. Не викликає сумніву проблемний метод ведення лекційних та практичних занять, мета якого - включити студента за посередництвом його власної діяльності у процес відкриття знання для себе, що відповідає сутності світоглядних знань, які завжди є особистісними. Необхідно зауважити, що проблемно-пошукова діяльність студентів є ефективною лише за певних умов, а саме, якщо: студент володіє достатніми опорними знаннями, які забезпечують подальше самостійне просування; ці знання є систематизованими, а не уривчастими; студент уміє рефлектувати, тобто постійно звертатися до свого досвіду, знаходити в ньому потрібні знання і пов'язувати їх між собою; студент уміє бачити і фіксувати непізнаний аспект знань. Тому важливо, щоб викладач обов'язково з'ясував рівень науково-теоретичної підготовки студентів, організовуючи їх пошуково-пізнавальну діяльність. Крім цього, доцільно враховувати, що у студентів, не дивлячись на їхню вікову і соціальну схожість, все-таки різний життєво-практичний досвід і відмінні усталені світоглядні і методологічні уподобання - це й стає основою розбіжностей, дискусій, в яких народжується особиста зацікавленість: треба відстоювати й обґрунтовувати свою позицію. Проблемна ситуація світоглядного характеру можлива в пізнавальній, оціночній, діяльній системі.

Багатоаспектність світоглядних знань людини вказує на те, що вони не можуть мати єдиного універсального критерію. Ми пропонуємо визначати рівень сформованості світоглядних знань особистості на основі показників пізнавального, емоційно-ціннісного та практично-діяльностного критеріїв. У розрізі дослідження особистісно-ціннісного аспекту процесу формування світоглядних знань студентів зосередимося на характеристиці емоційно-ціннісного критерію.

Емоційно-ціннісний критерій визначає усвідомлення особистісного ставлення до світоглядного змісту навчального матеріалу і включає такі показники:

- 1) узагальнені світоглядні оцінки фактів, явищ, подій, процесів (власні чи запозичені);
- 2) погляди особистості на об'єктивний світ, природне і соціальне середовище (сформовані чи аморфні);
- 3) розуміння спрямованості власних світоглядних знань (свідоме, недостатньо свідоме чи відсутнє);
- 4) психологічна готовність до засвоєння світоглядних ідей (достатня, низька, відсутня);
- 5) переконаність в необхідності удосконалення і поповнення власних знань про природу, суспільство, людину (стійка чи відсутня);
- 6) якість вибору конкретних аксіологічних орієнтирів як оптимальних в досягненні цілісних знань про світ (вибір свідомий чи випадковий);
- 7) мотивація використання знань особистістю (зовнішня чи внутрішня).

Для визначення рівня сформованості світоглядних знань студентів згідно показників емоційно-ціннісного критерію пропонуємо скористатися представленою таблицею 1.

**Рівень сформованості світоглядних знань студентів
(емоційно-ціннісний критерій)**

Рівні	Показники			
	Ставлення особистості до науково-теоретичних знань	Розуміння спрямованості власних світоглядних знань	Опора на науково-обгрунтовану систему цінностей	Сформованість власних оцінок
високий	активно-позитивне	Свідоме	Наявна	сформовані
середній	стимульовано позитивне	недостатньо свідоме	наявна в навчальній сфері, відсутня у повсякденній	ситуативно-вибіркові
низький	негативне	відсутнє	відсутня	запозичені

Висновки та перспективи подальших досліджень. Важливою умовою активізації процесу формування світоглядних знань студентів є методика викладання навчальних дисциплін, яка забезпечує не лише набуття знань студентами, а й формування у них професійно-ціннісних орієнтацій, особистісного ставлення до отримуваних знань, вироблення умінь і готовності використовувати їх в умовах світоглядного вибору. Подальшого вивчення потребують питання визначення труднощів та суперечностей у процесі вироблення світоглядних знань студентів, які зумовлені випереджаючим формуванням системи цінностей особистості; відмінностями наукових знань як складової наукового світогляду та факторів суб'єктивного світу людини; суперечностями світоглядного становлення особистості.

Джерела та література

1. Арцішевський Р.А. Світогляд: сутність, специфіка, розвиток / Р.А. Арцішевський. - Львів, 1986. - 198 с.
2. Введение в философию: Учебник для вузов. В 2 ч., Ч.1 / И.Т. Фролова / под общ. ред. И.Т. Фролова. - М.: Политиздат, 1990. - 367 с.
3. Залесский Г.Е. Психология мировоззрения и убеждений личности / Г.Е. Залесский. - М.: Изд-во МГУ, 1994. - 144 с.
4. Формирование мировоззренческой культуры молодежи / В.Г. Табачковский / отв. ред. В.Г. Табачковский. - К.: Наук. думка, 1990. - 312 с.
5. Шинкарук В.И. Мировоззрение, наука и философия / В.И. Шинкарук // Философские науки. - 1978. - № 1. - С. 98 - 101.

References

1. Arcishevs'kyj R.A. Svitogljad: sutnist', specyfika, rozvytok / R.A. Arcishevs'kyj. - L'viv, 1986. - 198 s.
2. Vvedenye v fylosofyju: Uchebnyk dlja vuzov. V 2 ch., Ch.1 / Y.T. Frolova / pod obshh. red. Y.T. Frolova. - M.: Polytyzdat, 1990. - 367 s.
3. Zalesskyj G.E. Psyhologija myrovozzrenenja y ubezhdenyj lychnosty / G.E. Zalesskyj. - M.: Yzd-vo MGU, 1994. - 144 s.
4. Formyrovanye myrovozzrencheskoj kul'tury molodezhy / V.G. Tabachkovskyj / отв. red. V.G. Tabachkovskyj. - K.: Nauk. dumka, 1990. - 312 s.
5. Shynkaruk V.Y. Myrovozzrenye, nauka y fylosofyja / V.Y. Shynkaruk // Fylosofskye nauky. - 1978. - № 1. - S. 98 - 101.

Кормина Лариса. МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКИХ ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ В ОБУЧЕНИИ: ЭМОЦИОНАЛЬНО-ЛИЧНОСТНЫЙ АСПЕКТ. *Формирование мировоззренческих знаний студентов является важной социально-педагогической проблемой. Осознание преподавателями вузов особенностей, причин и факторов, влияющих на выработку мировоззренческих знаний студентов, обеспечит полноценную реализацию научно-методических основ их формирования.*

Цель статьи - обосновать важность влияния личностно-ценностного отношения к знаниям на формирование и направленность мировоззренческих знаний студентов.

Определено, что методика преподавания учебных дисциплин должно обеспечить каждому студенту статус субъекта учебно-познавательной деятельности, что приводит устойчивый познавательный интерес и высокую эмоционально-волевою склонность к рассмотрению мировоззренческих проблем, способствовать формированию у них положительного эмоционального отношения к объективно истинного знания и

адекватных его оценок. Охарактеризованы показатели эмоционально-ценностного критерия определения уровня сформированности мировоззренческих знаний студентов.

Ключевые слова: мировоззрение, мировоззренческие знания, студенты, учебно-познавательная деятельность, эмоциональное отношение к знаниям.

Kormina Larysa. METHODOLOGICAL BASIS OF FORMATION OF OUTLOOK KNOWLEDGE OF STUDENTS IN TEACHING : THE EMOTIONAL AND PERSONAL ASPECT. Nowadays a problem of forming coherent outlook knowledge of the individual has become of particular importance, it enables the individual to produce an objective attitude to the world, to himself, to make humanistic oriented outlook choice. The article substantiates that an important condition of revitalization process of formation of outlook knowledge of students is to provide every student by status of subject of teaching and learning activity that causes persistent cognitive interest and high emotional and volitional tendency to resolving outlook problems. It was determined that the method of teaching of academic disciplines should promote not only the acquisition of knowledge by students, but also form their positive emotional attitude to objectively true knowledge and its adequate assessments that is a condition of the transformation of received knowledge in outlook convictions and in active outlook position of individual. The indicators of emotional value criterion of determination of the level of formation of outlook knowledge of students are characterized.

Key words: outlook, outlook knowledge, students, teaching and cognitive activity, emotional attitude to knowledge.

Стаття надійшла до редколегії 28.02.2017 р.

УДК 373.3.016:811.161.2'271

Зоряна Мацюк, Ольга Хвесик

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк)

КОМУНІКАТИВНІ ЗДІБНОСТІ ЯК ДОМІНАНТНА ХАРАКТЕРИСТИКА МОВЛЕННЄВОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ¹

У статті обґрунтовано роль комунікації, її змістову та структурну характеристики. Здійснено дефінітивний аналіз понять «спілкування», «комунікація», «комунікативні якості», «комунікативні здібності», що склали основу категоріального апарату дослідження. В основі спілкування перебуває міжособистісна взаємодія, яка безпосередньо залежить від вербальних умінь і навичок учасників комунікативного акту. Розглянуто аспекти розвитку мовленнєвих навичок спілкування, які знайдуть застосування у всіх сферах життєдіяльності особи, формування мовленнєвих здібностей учнів початкових класів і шляхів реалізації комунікативно-мовленнєвого підходу навчання молодших школярів. Проаналізовано ключові комунікативні уміння, які необхідні для толерантної, ввічливої та правомірної мовленнєвої взаємодії. Основну увагу акцентовано на навичках та особливостях ведення діалогу на основі одержаних знань. Визначальним у мовленнєвому розвитку учнів початкової школи є комунікативно-мовленнєвий принцип, пов'язаний із джерелом інформації. Доведено, що за умови створення ситуацій, що стимулюють вільне висловлювання, забезпечується природна комунікативність мовлення учнів та успішний розвиток умінь спілкуватися.

Ключові слова: комунікація, спілкування, комунікативні якості, комунікативні здібності.

Постановка проблеми та зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Зміни, зумовлені процесами міжкультурної інтеграції та розширенням інформаційно-комунікативного простору, підвищують роль спілкування в сучасному світі. Під час мовної взаємодії виникають і формуються міжособистісні відносини, відбувається обмін думками, почуттями, переживаннями. Ефективність комунікативного процесу, досягнення його цілей залежать від здатності особистості до вербальної взаємодії. Комунікативна компетентність як дидактична категорія – одна з найважливіших у сучасній дидактиці, взаємопов'язана з мовою, мовленням, спілкуванням, комунікацією.

Розглядаючи дитинство як етап зародження людської особистості, вважаємо, що індивідуально-психологічну характеристику розвитку людини визначено згідно з генетично обумовленими психофізіологічними властивостями індивіда; соціально-психологічну сферу особистості розкрито під час входження індивіда в систему взаємовідносин із довкіллям у процесі засвоєння суспільно-історичного досвіду